

CZU: 39(478)

001.89

<https://doi.org/10.52505/llf.2025.2.15>

INFLUENȚE, CONFLUENȚE ȘI CONTROVERSE ÎN EVOLUȚIA ȘTIINȚELOR ETNOLOGICE DE LA CHIȘINĂU

Tatiana POTÎNG

Doctor în filologie, conferențiar universitar, cercetător științific coordonator

E-mail: tatiana.potang@sti.usm.md

ORCID: 0000-0002-5944-3426

Universitatea de Stat din Moldova

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

<https://ror.org/0475kvb92> (Chișinău)

INFLUENCES, CONFLUENCES AND CONTROVERSIES IN THE EVOLUTION OF ETHNOLOGICAL SCIENCES IN CHISINAU

Rezumat

Cercetarea etnologică de la Chișinău a traversat, în linii mari, aceleași etape pe care le-a parcurs întreaga comunitate științifică și culturală din acest spațiu etnogeografic, fiind marcată de numeroase influențe și confluente. Statutul marginal din punct de vedere geografic și ideologic al științelor etnologice de la Chișinău și-a lăsat amprenta atât asupra calității conținuturilor, cât și a metodologiei de cercetare.

În acest demers analitic, vom urmări parcursul folcloristicii de la Chișinău pentru a stabili impactul influențelor slave în etapele de început și eventualele particularități metodologice derivate din aceste interferențe academice. Partea a doua a articolului abordează evoluția disciplinei în condițiile impuse de rigorile cenzurii partinice și de propaganda sovietică, evidențiind lacunele de conținut derivate din contextul social și politic respectiv.

Cuvinte-cheie: folcloristică, influență, etnologie, etnografie, metodologie, cenzură ideologică.

Abstract

Ethnological research in Chișinău has followed, in broad terms, stages similar to those of the wider scientific and cultural community within this ethnogeographic space, and has been shaped by multiple influences and convergences. The geographically and

ideologically marginal status of ethnology in Chișinău has left a clear imprint on both the quality of its content and its research methodology. This article traces the development of folklore studies in Chișinău in order to assess the impact of Slavic influences in the early stages of the discipline, as well as the methodological particularities resulting from these scholarly interactions. The second part of the study examines the evolution of the field under the constraints imposed by party censorship and Soviet propaganda, highlighting content deficiencies generated by the social and political context of the period.

Keywords: folklore studies, ethnology, ethnography, methodology, ideological censorship.

Pe parcursul ultimelor decenii, cercetările antropologice din întreg spațiul cultural românesc au fost supuse unui proces amplu de recondiționare și reafirmare. Au fost lansate noi direcții de studiu (antropologie culturală), instituționalizate noi discipline academice (studiul patrimoniului cultural), revizuită și actualizată metodologia de cercetare. În acord cu tendințele timpului și științele etnologice de la Chișinău au suportat numeroase reconfigurări, cele mai multe însă de natură structurală și instituțională.

Prin acest studiu ne propunem o reevaluare obiectivă a folcloristicii moldovenești, pentru a clarifica rolul contextului politic și a stabili cauzele eventualelor disparități și inconsecvențe în abordarea disciplinei. În calitate de argument teoretic am apelat la studiul lui Șerban Văetiși *Noile teorii etnografice și conceptul de descriere a culturii*, care propune un model de analiză critică a istoriei disciplinei din perspectivă postmodernă. „Soluția” pe care autorul o ia în considerare se referă la o „atitudine de recitare critică a tradiției etnografice care să analizeze antropologic și perioadele istorice respective, precum și dimensiunile ideologice ale societății și culturii «prinse» în acea istorie și surprinse prin acea etnografie. (...) Metodologic aceasta a implicat o hermenutică critică și o punere la lucru a etnografiei ca activitate nouă; atât ca cercetare, cât și ca scriere” (2008, p. 12).

Începuturile folcloristicii și influența rusă

Apariția și consolidarea științelor antropologice a coincis, pentru etnologia de la Chișinău, cu perioada de o sută de ani de ocupație rusească, context ce a influențat substanțial metodologia de cercetare și traiectoria evoluției domeniului. Urmărind parcursul științelor etnologice, am pornit, în mod firesc, de la studiile de istorie a disciplinei, nelipsite din agenda academică a folcloriștilor sovietici. Preocuparea pentru studiul istoriei științelor făcea parte din cutumele specifice cercetării academice sovietice, fiind instituționalizată într-o specialitate distinctă în nomenclatorul specialităților științifice.

Istoria folcloristicii ocupă un spațiu generos în manualul universitar *Creația populară* (ultimul volum de specialitate apărut în grafie chirilică la Chișinău, în 1991), care, în absența unor studii mai recente, decroșate de balastul ideologic,

rămâne, deocamdată, o sursă de bază dedicată începuturilor folcloristicii în mediul de cercetare analizat. Pentru stabilirea originii științelor etnologice autohtone, cercetătorii de la Chișinău au excavat adânc în timp, ajungând până în secolele XVII-XVIII, când folcloristica încă nu se configurase ca știință în spațiul european. Această perioadă a fost numită „prefolcloristică” (Hâncu, Bostan, Cirimpei), în acord cu exigențele științei sovietice și predilecția acesteia pentru tipologii și periodizări, iar conținuturile literare au fost atribuite categoriei „folclorismului spontan cronicăresc”, în care a fost încadrat interesul firesc al cronicarilor moldoveni pentru anumite manifestări ale gândirii și simțirii populare.

Un rol decisiv în „valorificarea multilaterală a creației folclorice” i-a fost atribuit lui Dimitrie Cantemir, care „pune bazele folclorismului scriitoricesc ca atare” (Creația populară 1991, p. 15). În același studiu, însă câteva pagini mai jos, istoricii folcloristicii moldovenești intervin cu precizări asupra rolului exagerat atribuit savantului domnitor în apariția științei despre popor: „Subliniem încă o dată că pașii întreprinși de cronicari și de Cantemir nu constituie începuturile ca atare ale folcloristicii ca știință, ci doar unele rădăcini ale ei. Va trece încă mult timp până când în Europa Răsăriteană disciplina dată se va diferenția de etnologie, în cadrul căreia găsim rădăcinile ei îndepărtate antedisciplinare – prefolcloristica, ce constituie de abia «avangarda» folcloristicii în devenire. Situația, de altfel, este generală pentru toată Europa și e dictată de condițiile adecvate social-istorice, culturale, ș.a.” (*Idem*, pp. 18-19). În afară de controversa în sine, concluzia autorilor fragmentului referitor la contribuția lui Dimitrie Cantemir la constituirea etnologiei dezvăluie însă și o anumită derută terminologică atât în privința denumirii disciplinelor, cât și a obiectului de studiu al acestora: „Iată de ce Dimitrie Cantemir e fondatorul etnologiei, precursorul folcloristicii. Doar în acest sens este părintele premergător al etnografiei și folcloristicii ca elemente nediferențiate încă ale etnologiei” (*Idem*, p. 19). Explicațiile suplimentare asupra momentului constituirii științei au sporit și mai mult confuzia, iar încercarea de a încadra etapele evoluției științelor etnologice în niște granițe temporale rigide s-a împotmolit în tentativa de sistematizare a conceptelor, definițiilor și obiectului de studiu al disciplinei.

Deoarece denumirea științei „derivă” din termenul *folclor*, autorii capitolului dedicat istoriei disciplinei din manualul *Creație populară* au considerat oportun să clarifice, la etapa apariției disciplinei, care este obiectul folclorului: „creativitatea populară având funcție poliformă: comunicativă, filozofică, artistică, verbal-muzicală, coregrafică, plastică, etc. și reflectând înțelepciunea, știința omului, cultura ideatică pură sau materializată specific” (*Idem*, p. 26). În acest context, „folclorul aplicat, material” a fost „trecut”, expeditiv, la **etnografie**, de rând cu acesta, iar „celelalte sfere” – verbal-muzicală, dramatică – „trec” automat la **folcloristică**, admițându-se totuși posibilitatea unei interconexiuni disciplinare. Despre **etnologie**, fără niciun argument sau introducere, autorii constată sec că „le cuprinde pe ambele” (*Idem*, p. 26). Abia concluzia finală a capitolului dedicat începuturilor folcloristicii conține definiția propriu-zisă a științei: „folcloristica este știința umanitară despre

cultura ideatică pură sau materializată – verbală, muzicală, dramatică, coregrafică, plastică, aparținând diferitelor grupe sociale rurale și urbane”. Cu o inocență greu de imaginat în timpurile de azi, autorii recunosc că „definirea disciplinei lasă încă mult de dorit, având în multe privințe un aspect vag, nedelimitat strict (etnologia)” (*Idem*, p. 26).

Aceeași lipsă de sincronizare și consecvență se constată și cu privire la momentul constituirii folcloristicii moldovenești ca știință. Și dacă studiile de până la 1990 scot în evidență specificul bilingv al primelor cercetări și culegeri folclorice și accentuează importanța „materialelor” din presa rusă, capitolul dedicat istoriei folcloristicii din manualul menționat *supra* (*Creația populară*) contestă importanța lor în ctitorirea folcloristicii moldovenești, deoarece „publicarea unor texte de folclor nu constituie unicul indiciu al nașterii folcloristicii ca disciplină”. După autorii manualului, „începuturile folcloristicii moldovenești nu se limitează numai” la cele două texte publicate în 1830 de Alexandru Hâjdeu sau la „stilizările folclorice” ale lui Boleslav Hâjdeu, ci țin și de „alți autori – Kogălniceanu, Negruzzi.”

Fiind elaborat la interferența timpurilor și a regimurilor, volumul *Creația populară* reflectă starea de derută a contextului politic și sociocultural, prezentând evidente carențe de coerență academică. Drept exemplu de bizarerie științifică poate fi considerată și încercarea de a recunoaște unitatea folclorului românesc de pe ambele maluri ale Prutului, deplasând accentele pe parcursul lor separat: „folcloristica moldovenească ia naștere într-un mod specific, **simultan** (*subl. n.*) în Moldova de peste Prut și în Basarabia, în limbi diferite” (*Idem*, p. 32).

În aceeași categorie a controverselor trebuie încadrat și efortul recuperator al autorilor de a „suplimenta” listele etnologilor care au contribuit la edificarea folcloristicii autohtone cu nume românești. Astfel, după ce consacră zeci de pagini pentru argumentarea rolului și importanței etnologilor ruși în edificarea folcloristicii de la Chișinău, autorii manualului propun reevaluarea periodizărilor anterioare și optează pentru „inclusiunea” scriitorilor M. Kogălniceanu, C. Negruzzi, A. Russo, V. Alecsandri în „școala romantică” din prima etapă a folcloristicii. Totodată, autorii consideră că „etapa a doua, numită și „școala științifică”, trebuie să-i înglobeze și pe B.P. Hasdeu, S.Fl. Marian, E. Niculiță Voronca. (*Idem*, p. 38).

În consecință, aceste încercări stângace de a sincroniza post-factum procesele culturale și științifice din cele două state românești n-au făcut decât să scoată în evidență inconsistența academică a constructului artificial numit *folcloristică moldovenească* și disparitățile în stabilirea rolului culturii ruse asupra acesteia.

Aprecieria influenței savanților ruși în procesul de constituire a științelor etnologice de la Chișinău a fost unul dintre pilonii doctrinari esențiali în folcloristica sovietică, situându-se constant sub imperiul exagerărilor și al inexactităților. O dovadă exemplară, în acest sens, o constituie activitatea ofițerului rus A.I. Zașciuc, autorul unui studiu geografic despre Basarabia pentru bazele de date statistice țariste. De la momentul apariției (1862), lucrarea s-a bucurat de o apreciere exagerată în mediul academic rusesc, ulterior și în cel sovietic, în pofida subiectivismului cras

și a numeroaselor inexactități pe care le conținea. Cu atât mai temerară ar putea fi considerată opinia vehementă a lui Andrei Hâncu, cel care condamnă falsul și exagerările în evaluarea contribuției lui A. Zașciuc la cercetările etnografice din spațiul basarabean, menționând că „materialul folcloric și cel etnografic nu este peste tot deopotrivă de valoros, fiind contradictoriu și cu multe lacune sau erori” (Hâncu 1969, p. 95). De dragul adevărului științific, pentru care optează insistent A. Hâncu în articolul menționat *supra*, trebuie să precizăm că, în mare parte, autorul are dreptate să condamne exagerările în privința contribuției lui A. Zașciuc și „trecerea cu vederea a unor laturi slabe ale scrierilor lui”. În același timp, nu putem ignora natura ideologică a insinuărilor făcute și dubla măsură în aprecierea lucrării ofițerului rus. De exemplu, i se reproșează absența „colindelor laice”, a cântecelor „pătrunse de lirism cetățenesc”, dar și plasarea accentelor pe pesimismul și „jalea” din cântecele lirice ale moldovenilor. Tributar canoanelor și rigorilor ideologice, autorul scoate la înaintare „fondul optimist al poeziei populare moldovenești”, care „predomină pe lângă unele manifestări singulare de pesimism provizoriu” (*Idem*, p. 98).

Prin urmare, am putea concluziona, la această etapă, că până și exagerarea contribuției culturii slave, deși încurajată în ansamblu, era subordonată liniei partidului, iar acolo unde se întrezăreau tonuri minore, neconforme cu imaginea trucată a țăranului pătruns de un „protest acut față de nedreptățile sociale, de împilarea internă și externă” (*Ibidem*), autorii erau puși la index fără drept de apel.

Sincronizări și confluențe

Perioada cuprinsă între cele două războaie mondiale este importantă în special prin eforturile de unificare a studiilor etnologice de la Chișinău cu cele de la București. Momentul de început al sincronizării a fost marcat prin campania de cercetare monografică de la Cornova, organizată de Institutul Social Român (ISR) în iunie 1931 cu participarea celor mai iluștri etnologi ai timpului. Pe baza acesteia, Anton Golopenția a elaborat primul studiu despre orășenizare din România, Henri H. Stahl și-a formulat la Cornova tehnica sa de „arheologie socială”, Ștefania Cristescu-Golopenția a studiat descântecele din satul cornovean, Ernest Bernea a fost preocupat de problema calendarului, Traian Herseni, de stratificarea socială, Mircea Vulcănescu, de economia gospodăriei tradiționale, iar Xenia Costa-Foru a scris despre familia cornoveană.

Instituționalizarea cercetărilor sociologice și etnologice în Basarabia a reușit abia trei ani mai târziu, în 1934, odată cu instituirea filialei ISR la Chișinău. Deși a activat o perioadă relativ scurtă (1934-1940), filiala de la Chișinău a ISR a organizat campanii monografice consistente, după metoda lui Dimitrie Gusti, în mai multe județe din Basarabia: Lăpușna, (1935), Tighina (1937), Soroca (1938) și Orhei (1939). Rezultatele activității de teren au fost materializate ulterior în culegeri și studii de referință pentru cercetarea etnologică „zonală” – *Folclor din*

județul Lăpușna, Literatura populară a satului Iurcenii, Cercetări folclorice pe valea Nistrului-de-Jos, Datinile de Crăciun și Anul Nou pe valea Nistrului-de-Jos. Echipa de cercetători (Petre Ștefănuță, Teodosie Știrbu, Nicolae Moroșan, Alexei Arvat ș.a.) de la Chișinău s-a dovedit prolifică și, în afara expedițiilor de teren, a organizat dezbateri, conferințe și prelegeri publice, a publicat articole științifice în revistele timpului, transformând, astfel, filiala de la Chișinău a ISR într-un adevărat centru de cercetare etnologică.

Pe lângă vocația de mare savant, Petre Ștefănuță a demonstrat și un colosal spirit civic în eforturile sale de a păstra conștiința de neam a românilor din dreapta Prutului prin valorificarea culturii tradiționale: „Din Basarabia s-a cules, până astăzi, foarte puțin material folcloric. Nu s-a cules, fiindcă în tot timpul stăpânirii rusești pătura intelectualilor moldoveni, în mare parte înstrăinată, era lipsită de dragoste, interes sau curiozitate pentru viața moldovenilor” (Bantoș 2006). Prin această atitudine tranșantă, de mare responsabilitate științifică pentru obiectul de studiu, care nu lăsa loc pentru exagerările și distorsionările referitor la rolul factorului rusesc în edificarea etnologiei de la Chișinău, Petre Ștefănuță a cimentat adevărul științific și istoric ignorat ulterior cu multă tenacitate de succesorii sovietici. Preocuparea etnologului moldovean pentru veridicitatea și calitatea materialului de teren a fost menționată de Ana Bantoș într-un studiu aniversar dedicat folcloristului: „El menționa, în mod deosebit, amatorismul folcloriștilor de la începutul sec. al XX-lea, precum și absența din aria preocupărilor folclorice a unor specii foarte importante precum basmele, superstițiile, actele magice, colindele etc. Or, tocmai acestea, mai mult decât cântecele și povestirile, depozitează straturile arhaice mai autentice sau izvoarele prime ale istoriei adevărate” (2006).

După anexarea Basarabiei, toate încercările de sincronizare ale cercetărilor etnologice românești din perioada interbelică și toate realizările științifice ale institutului au fost puse la index de autoritățile sovietice, iar „folcloristul burghez” (Ciobanu 1969, p. 108) Petre Ștefănuță, directorul ISR de la Chișinău, a fost condamnat la moarte. Din păcate, grațierea ulterioară și înlocuirea pedepsei capitale cu 10 ani de detenție în GULAG nu l-au ajutat să supraviețuiască pe savantul moldovean, care s-a stins din viață în 1942 într-un lagăr din RASS Tătară.

În deceniile imediat următoare, eforturile savanților de la Chișinău au fost concentrate prioritar pe înfierarea școlii bucureștene de cercetări sociale și folcloristice și diminuarea importanței rezultatelor științifice din anii respectivi. Unul dintre principalii ideologi ai academiei sovietice, I.D. Ciobanu, în notele de subsol la articolul jubiliar dedicat folcloristicii de la Chișinău, inventează diferențe principiale de metodă între cercetările de la București și Chișinău: „principiile editării folclorului în Basarabia de atunci sunt diametral opuse principiilor savanților sovietici. Forțele reacționare ale României propagau următoarele idei: îndepărtarea de lupta de clasă, mascarea

speranțelor și așteptărilor poporului, trimitere la *atotputernicul*, instigarea urii interetnice” (*trad. n.*) (Ciobanu 1974, p. 22).

Obiectivul principal al acelor timpuri a fost radierea tuturor realizărilor din interbelic, și transformarea folcloristicii într-un „domeniu ideologic al existenței contemporane” (*Idem*, p. 18). Un rol capital în distorsionarea adevărului istoric și configurarea paradigmei ideologizante l-au avut directivele Plenarei a X-a a Comitetului Central al Partidului Comunist din Moldova, din 1959. Documentul în cauză constituie o mostră veritabilă a cenzurii comuniste și o dovadă concludentă a intruziunii agresive a politicului în procesul de creație.

Științele etnologice din Moldova sovietică

O analiză obiectivă asupra evoluției etnologiei sovietice de la Chișinău nu poate face abstracție de parcursul științelor etnologice din întreaga URSS, care, la rândul lor își trag rădăcinile din etnografia rusă din perioada țaristă. Așa cum la originile sale știința etnografică în spațiul academic rusesc s-a constituit pe filiera „paleoetnologică” (*Этнология* 2014, p. 11), care declara unitatea omului cu natura și își propunea utilizarea realizărilor științelor naturii în studiul omenirii, tradiția rusă se resimte și în preferințele terminologice ale savanților de la Chișinău. Termenul *etnologie*, utilizat frecvent în Occident, a intrat în circuitul științific rus abia după destrămarea URSS. În acord cu tendințele academiei sovietice, care a preferat termenul *etnografie* pentru denumirea „științei popoarelor” (*Idem*, p. 12), la Chișinău s-a optat pentru aceeași noțiune în denumirea disciplinei și a instituțiilor.

Această abordare și-a găsit reflectare în organizarea Muzeului Zemstvei de la Chișinău, care și-a început activitatea în 1889 printr-o expoziție agricolă și industrială. Ulterior muzeul a acoperit domeniul culturii tradiționale materiale, dar componenta istorico-geografică a constituit o prezență permanentă în activitatea instituției, realitate care își găsește reflectare și în denumirea Muzeului de Etnografie și Istorie Naturală. Varvara Buzilă, într-un articol dedicat celor 120 de ani ai Muzeului, descrie sugestiv această realitate: „Lipsa angajaților cu pregătire în domeniul etnografiei s-a resimțit în practica muzeală, încât până la Al Doilea Război Mondial au predominat activitățile promovate de reprezentanții științelor naturale. Și schimbarea denumirii Muzeului (Zemstvei Basarabene), în anul 1926, în *Muzeul Național de Istorie Naturală din Chișinău* favoriza acest domeniu. Peste 10 ani instituției i-a fost schimbat numele în Muzeul Regional al Basarabiei din Chișinău, dar cercetarea etnografică n-a fost avantajată. Revista de profil a instituției care apare din anul 1926 constituie o mărturie elocventă a acestei inegalități. În cele 13 volume ale revistei muzeului apărute până în anul 1961, n-a fost publicat niciun articol din domeniul etnografiei” (2009, p. 9).

Deși aceste fluctuații terminologice și reorganizări structurale au suscitat discuții și nemulțumiri în rândul savanților etnologi, adevărata problemă a disciplinei nu

era de natură terminologică. Or, în perioada sovietică, etnologia de la Chișinău a fost o știință periferică, anexată, ocazional, fie la cercetările de literatură, fie la cele de istorie, fie la cele muzicale: „Până la mijlocul anilor 1980, etnografia a ocupat un loc periferic în științele sociale, retrogradată la statutul de disciplină istorică subsidiară. Etnografii erau chemați în principal în timpul pregătirii recensămintelor populației la nivelul întregii Uniuni” (Ceșco 2002).

În afară de poziția ingrată de cenușăreasă în arealul științelor umaniste, etnologia de la Chișinău a fost afectată grav de flagelul ideologizării pe toate palierele, exprimată, pe de o parte, prin interzicerea sărbătorilor religioase și scoaterea din circuit a obiceiurilor legate de acestea, pe de altă parte, prin elaborarea de folclor nou și adaptarea textelor la noile realități sovietice. Balastul propagandistic al studiilor de folclor „în care erau vehiculate ideea ideologică a prieteniei dintre popoare, patriotismul sovietic și eliberarea moldovenilor” de către marele popor rus” a fost evidențiat judicios de cercetătoarea Mariana Cocieru într-un studiu recent, dedicat istoriei disciplinei (Cocieru 2020, p. 379). „Ciobănismul” la care se referă autoarea s-a dovedit a fi nu doar o figură de stil inspirată, or I.D. Ciobanu, apologetul moldovenismului primitiv, a militat constant pentru educarea „omului nou constructor al comunismului” (Ciobanu 1969, p. 104) prin intermediul creației populare.

Misiunea fundamentală a etnologiei și folclorului consta în reflectarea luptei de clasă, fundamentate de „clasicii marxismului și întemeietorul folcloristicii sovietice, M. Gorkii, care socoteau drept criteriu principal în aprecierea ideinică a creației populare poziția de clasă, caracterul popular și partinitatea ca cel mai superior indiciu metodologic” (*Idem*, p. 106). Abordarea simplistă, conform căreia „Creația populară din epoca sovietică afirmă viitorul, zugrăvește realitatea în dezvoltarea ei revoluționară și se sprijină pe metoda realismului socialist” (*Idem*, p. 112) a afectat grav esența folcloristicii ca știință și percepția asupra misiunii științelor etnologice. În malaxorul ideologic au nimerit la grămadă toți „învățații burgheji reacționari” care „socot că cele mai înapoiate datini și obiceiuri, descântece și superstiții sunt o expresie a caracterului național al poporului”, dar și „ideologii ultrareacționari, Lucian Blaga și Nechifor Crainic, care propagau împăcarea cu soarta și fatalismul” (*Idem*, p. 107).

Amprenta grea a influenței factorului ideologic a fost resimțită pe toată durata existenței folcloristicii sovietice moldovenești. Spre deosebire de alte domenii, perioada „dezghețului hrușciovist” n-a fost deloc favorabilă progresului științelor etnologice. Cortina de fier a rămas închisă, iar teoriile europene au fost declarate „pseudoștiințifice”, fără drept de apel: „Știința burgheză reacționară de peste hotarele țării noastre până astăzi privește folclorul din punct de vedere etnopsihologic; ea susține că acest fenomen s-ar naște, s-ar dezvolta din particularitățile specifice proprii unui anumit popor și psihicului lui propriu, subapreciind și chiar ignorând factorii istorici sociali și economici care în cele din urmă sunt principalii la geneza și dezvoltarea folclorului” (*Idem*, p. 108).

Pe lângă misiunea ingrată de spălare a creierelor, folcloristica moldovenească era obligată să participe cu tot zelul la procesul monstruos de deznaționalizare, care, la rândul său, era parte inerentă a constructului artificial numit *omul sovietic*. Pentru edificarea așa-zisei *națiuni moldovenești*, au fost anihilate cele mai inocente manifestări de românitate, au fost puse la index toate tradițiile și obiceiurile care veneau din patternul cultural românesc. În contrabalansa națională, eforturile politrucilor sovietici erau concentrate pe cultivarea relațiilor moldo-ruso-ucrainene, iar exemplele prieteniei și „legăturii de veacuri cu slavii” transpăreau în toate manualele școlare. Folcloristica moldovenească promova intens „ideea îmbogățirii reciproce a patrimoniului național în urma acestor legături frățești” (*Idem*, p. 110).

În aceste condiții de maximă presiune ideologică, o categorie distinctă de cercetători de la Chișinău (N. Băieșu, E. Junghietu, V. Cirimpei, G. Botezatu) a identificat metode elegante de evaziune estetică, optând pentru editarea și îngrijirea culegerilor de folclor, structurate pe principiul generic, tematic și regional, salvând astfel de la dispariție adevărate mostre de expresie a culturii populare și curățind, măcar parțial, imaginea folcloristicii autohtone de consecințele balastului ideologic.

Câteva concluzii

Ruptă de matricea sa culturală, etnologia moldovenească a avut, de la momentul constituirii sale și până la 1990, un statut periferic și o configurație conținutistică foarte fragilă. Statutul marginal din punct de vedere geografic și ideologic al științelor etnologice de la Chișinău și-a lăsat amprenta, atât asupra calității conținuturilor, cât și a metodologiei de cercetare. Aceste particularități de context au determinat parcursul alambicat al disciplinei, au favorizat ingerințele de natură ideologică și au dus la stagnarea evoluției acesteia pentru o perioadă îndelungată.

În pofida vicisitudinilor contextuale de ordin istoric, a interferențelor ideologice și a influenței rusești, cercetătorii etnologiei de la Chișinău au depus eforturi considerabile pentru salvagardarea și valorificarea patrimoniului cultural imaterial din acest spațiu românesc.

Referințe bibliografice:

BANTOȘ, Ana. Petre Ștefănuță – profesor etnolog. *Limba română*, nr. 11-12, anul XVI, 2006, ISSN 0235-9111. Disponibil: <https://www.limbaromana.md/index.php?go=articole&n=1465> [accesat 2025-07-15].

BUZILĂ, Varvara. Etnografie de urgență – răspuns la transformările intervenite în civilizația și cultura tradițională. *Buletinul științific al Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală a Moldovei*. Chișinău, vol. 11 (24), 2009, pp. 8-19. E-ISSN 2587-3938. Disponibil: <http://www.muzeu.md/buletin-stiintific/vol-11-24-chisinau-2009/> [accesat 2025-07-15].

Ceșco = ЧЕШКО С.В. От советской этнографии к российской этнологии. *Этнологическое обозрение*. 2002, № 2. RAN, Moscova. ISSN 0869-5415. Disponibil: <https://history.ru/read/articles/ot-sovietskoi-etnoghrafii-k-rossiiskoi-etnologhii> [accesat 2024-12-06].

Ciobanu = CIOBANU I. 50 лет молдавской фольклористике. În: *Estetica folclorului moldovenesc*, Chișinău: Știința, 1974.

CIOBANU, Ion. Continuitatea în folclorul moldovenesc. În: *Cercetări folcloristice*, Chișinău: Editura Cartea moldovenească, 1969.

COCIERU, Mariana. Folcloristica din Basarabia de la înființarea primelor instituții de cercetare. În: *Filologia modernă: realizări și perspective în context european*. Ediția a XVI-a, Chișinău, 20 octombrie 2022. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/169889 [accesat 2025-09-05].

Creația populară. Curs teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria și Bucovina, coord. – Grigore Botezatu, Nicolae Băieșu, Efim Junghietu. Chișinău: Știința, 1991.

HÂNCU, A. A.I. Zașciuc și folclorul moldovenesc. În: *Cercetări folcloristice*, Chișinău: Editura Cartea moldovenească, 1969.

VĂETIȘI, Șerban. *Noile teorii etnografice și conceptul de descriere a culturii*. Cluj-Napoca: Editura Fundației pentru Studii Europene, 2008. 406 p. ISBN 978-973-7677-92-1.

Этнология, (этнография). Учебник для бакалавров, под редакцией В.А. Козьмина, В.С. Бузина, Москва, Юрайт, 2014. ISBN 978-5-9916-2978-2.

Notă: Articolul a fost realizat în cadrul proiectului „Libertatea creației în menhinele cenzurii comuniste; cifrul 25.80012.0807.38SE

Primit: 17.10.2025

Acceptat: 19.11.2025